

ČASOPIS ZA POVIJEST
ZAPADNE HRVATSKE
WEST CROATIAN
HISTORY JOURNAL

Monografski broj / Special issue:

1989. U JUGOSLAVENSKOM
KALEIDOSKOPU
1989 THROUGH THE YUGOSLAV
KALEIDOSCOPE

Uredila / Edited by
MILA ORLIĆ

Die Staufer und Byzanz, ur. Karl-Heinz Rueß, Göppingen: Gesellschaft für staufische Geschichte e. V., 2013., 186 str.

Knjiga *Die Staufer und Byzanz* zbornik je radova izlaganih na 25. skupu Göppinger Staufertage, gdje je glavna tema dinastija Hohenstaufen. 2013. godine tema je bila veza Staufovaca s Bizantom, osobito plodna tema još od 1930-ih godina. Urednik 186 stranica duge knjige je Karl-Heinz Rueß, izdavač Gesellschaft für staufische Geschichte e. V., a mjesto i godina izdavanja Göppingen 2013. Radovi su poredani kronološki i svi se odnose na nekoga od vladara iz dinastije Hohenstaufen, s iznimkom uvodna dva članka bizantologa Ralph-Johannes Lilieja, koji opisuju Bizant 12. stoljeća povjesničarima koji se bave gotovo samo njemačkom poviješću.

Sukladno tome, Lilieov prvi članak, *Byzanz - Staat, Wirtschaft und Gesellschaft* (str. 10 - 42), relativno je jednostavan opis glavnih sastavnica bizantskog društva i ekonomije, posebno u odnosu na latinski svijet. Glavne točke Lilieovog prikaza su: (1) bizantsko gospodarstvo u glavnim crtama, (2) društveni i ekonomski razvoj aristokracije u srednjebizantsko doba (3) odnos Bizanta s pomorskim silama Italije, (4) Latini u službi cara i (5) bizantska percepcija Latina unutar i van Carstva. Težište eseja je, sukladno skupu, prebačeno na percepciju Latina i njihovu prisutnost u bizantskom društvu, budući da je veza Bizanta sa Svetim Rimskim Carstvom često ovisila o generalno negativnim stajalištima Grka o Latinima, ali i Latina o Grcima.

I idući članak, također Lilieov, pod naslovom *Byzanzbilder des Abendlandes bis 1204* (str. 43 - 57), bavi se percepcijom drugoga, no ovoga puta s latinske strane. Primjeri koje podastire dolaze iz perioda od Karla Velikoga (768. do 814.) do pada Konstantinopola 1204. godine i odnose se na širok dijapazon osobina koje se uvrstilo u stereotip “Grka”. Poštovanje za grčku učenost stavlja se u kontrast s prezirom “ženskastih” Grka, koji su pritom i podli prevaranti i, još gore, heretici koji nisu ništa bolji od Židova ili pogana.

Jürgen Dendorfer autor je trećega članka, *Konrad III. und Byzanz* (str. 58 - 73), u kojemu analizira prvog staufovskog vladara i njegov odnos s Bizantom. Bitna novost ovoga rada je da svodi odnos Bizanta i Svetog Rimskog Carstva na bilateralan odnos sa relativno malo dodirnih točaka, dok je do sada često predlagano da je sukob zapadnog i istočnog carstva bio sukob, među ostalim, za vrhovništvo ne samo nad Sicilijom, nego i nad Mađarskom. Dendorfer spominje samo Siciliju u tom kontekstu, pokušavajući pojednostaviti dosadašnju sliku tih odnosa. Dendorferovo svođenje braka cara Manuela s Berthom von Sulzbach na povijesnu slučajnost, naprotiv, dodaje navedenoj slici na dubini, budući da utvrđuje kako je uopće bio moguć brak grofovske kćeri s najslavnijim kršćanskim vladarom. Odgovor je, tvrdi autor, prilično jednostavan: Manuel je bio njome zaručen još dok

je bio tek treći sin živućega cara Ivana II., no igrom slučaja je postao car. No, čak i u doba zaruka se u Bizantu na brak gledalo kao na potvrdu superiornosti istočnog carstva nad zapadnim, kao što autor odmah dokazuje. Protivno već dužoj tradiciji slavljenja ovoga braka kao velikoga uspjeha, Dendorfer ističe kako je Bertha von Sulzbach još desetljećima služila kao predmet podsmijeha u Bizantu.

Možda najveći živući stručnjak za dinastiju Hohenstaufen, Knut Görich, autor je sljedećega članka, *Friedrich Barbarossa und Byzanz* (str. 74 - 85). On ponavlja svoje stajalište iz 2011., kada je objavio najopsežniju biografiju Friedricha Barbarosse još od Giesebrechta i von Simsona. Bitnih novosti u prikazu odnosa drugoga Staufovca s Bizantom nema, osim što se Görich sada osvrnuo na činjenicu da je već Odo od Deuila u svom opisu drugog križarskog pohoda optužio Manuela da je suradnjom s Turcima uzrokovao poraz Konrada III. i njegove vojske, u kojoj je bio i budući Friedrich I.

Theo Kölzer autor je eseja *Byzanz in der Politik Kaiser Heinrichs VI* (str. 86 - 109). Kölzer kreće od prijedloga Matthiasa Thumsera da je poznati "testament" Heinricha VI. povezan s takozvanom "najvišom ponudom", to jest, da je pokušaj ostvarivanja nasljednog prava u Svetom Rimskom Carstvu i u Kraljevini Siciliji bio povezan s carevom ponudom papi Celestinu III. da Kurija dobije samostalni teritorij u središtu Italije. Dakako, Celestin III. daleko je više strahovao od okruženosti posjedima cara, negoli što mu je značila samostalnost. Novost koju autor donosi je povezivanje Thumserove teze s odnosom Heinricha VI. s Bizantom. Naime, u literaturi je sporno da li je mladi car i kralj Sicilije stvarno htio osvojiti Bizant, kao što to tvrdi Niketas Choniates, ili je to izmišljotina autora koji je doživio pad Konstantinopola 1204. Kölzer pak smatra da postoje samo dokazi o zastrašivanju istočnoga cara, te njegovo prisiljavanje da isplati zamašnu količinu novca. Budući da je ista količina novca korištena u pripremama za novi križarski pohod, autor je zaključio da je Heinrich VI. pomoću političkog pritiska na Bizant pokušao steći novac potreban mu za opremanje križarske vojne, kojom bi udobrostivio papu da pristane na uvođenje nasljednog prava u Sveto Rimsko Carstvo.

Werner Maleczek autor je članka *Philipp von Schwaben und die Eroberung von Konstantinopel 1203, 1204* (str. 110 - 140), u kojemu istražuje umiješanost Philippa I. (1198. - 1208.) u osvajanje Konstantinopola 1204. Nakon što na temelju suvremenih izvora utvrdi da Venecija nije bila umiješana u planiranje osvajanja, autor pregledom istih izvora dokazuje da je Philippova umiješanost bila minimalna i da je cijeli pothvat najvećim dijelom puka slučajnost. Nekoliko dvosmislenih izvora direktno navodi Philippa kao uzročnika cijelog niza događaja koji su doveli do preusmjerenja križarskog pohoda na Bizant, no Maleczeku to djeluje neuvjerljivo, pogotovo što većina izvora to ne vidi tako. Na stranicama 126 - 131 nalazi se pismo Inocenta III. caru Aleksiju III., koje govori o planovima Philippa I. i carevog nećaka Aleksija da preusmjere križare prema Konstantinopolu. Također

govori o podršci pape Ottou IV., ali i o tome da bi Aleksije III. trebao podržati uniju Crkava.

Potom slijedi kratak tekst Stefana Langa o uručanju godišnje nagrade za istraživanje staufovske povijesti Robertu Schölleru i Fulviu Delle Donneu (str. 143 - 149). Delle Donne je istaknut kao stručnjak za ranu povijest sveučilišta u Napulju te za posthumnu reputaciju Friedricha II., dok je Schöllerov rad na širenju teksta Wolfram von Eschenbachovog *Parzivala* naznačen kao napredak u poznavanju književnosti staufovskog perioda.

Slijed kratak tekst Bernda Schneidmüllera, poznatog stručnjaka za 11. i 12. stoljeće u Njemačkoj, o dodjeli nagrade za znanstveni rad Jana Keuppa (str. 150 - 155). Njegova knjiga, *Die Wahl des Gewandes. Mode, Macht und Möglichkeitssinn in Gesellschaft und Politik des Mittelalters*, koja se bavi modom i njenim značenjem u socijalnim okolnostima visokog i kasnog srednjeg vijeka, glavni je razlog što mu je dodijeljena nagrada, ali navode se i Keuppova druga istraživanja te članak koji slijedi tek jednu stranicu potom.

Posljednji članak u zborniku je *Sachgeschichten. Materielle Kultur als Schlüssel zur Stauferzeit* (str. 156 - 180) Jana Keuppa, stručnjaka za modu i oblačenje u srednjem vijeku. Rad nema direktne veze s Bizantom, no zato se bavi "najbizantskijim" od svih zapadnih careva: Friedrichom II. Keupp na temelju istraživanja Maleczek-Pferschy 1992. o krunidbenom plaštu iz Metza gradi tezu da je sam plašt bio argument za pomirbu cara i pape pred carsku krunidbu 1220. Plašt, koji je izrađen na Siciliji malo prije krunidbe, na sebi ima uvezene zlatne orlove s aureolama, koji prikazuju svetost Carstva. Prilagođavanjem carske ikonografije papinskoj po kombinaciji boja, Friedrich II. uspio je nagovoriti Honorija III. da ga okruni za cara. Po Keuppu, carski propagandni program težio je za time da se izjednače položaj cara i pape, što je očito iz argumenata poput toga da su papa i car poput oca i sina nedjeljivi te da postoji samo jedan nedjeljivi mač.

Knjiga se zaključuje kratkim biografijama autora članaka (str. 181 - 185) i popisom slika (str. 186), poslije kojih slijedi nekoliko nenumeriranih stranica o knjigama dostupnim u seriji Schriften zur staufischen Geschichte und Kunst, kratki opis Gesellschaft für staufische Geschichte e. V. i Stauferstiftung Göppingen.

Die Staufer und Byzanz, sve u svemu, solidna je publikacija koja, iako nudi malo što novoga stručnjacima za dinastiju Hohenstaufen, vrlo dobro ističe veze njezinih članova s Bizantom. Publikacija je također zanimljiva po tome što nudi dobar uvid u rad različitih stručnjaka, neki od kojih su već velika imena, poput Göricha i Lilieja, dok su neki drugi tek na putu. Ipak, publici zainteresiranoj za povijest Bizanta ova knjiga neće biti od prevelike koristi, budući da je težište ipak na Staufovcima, kao što program Göppinger Staufertage i zahtijeva.

Vedran SULOVSKY